

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 332.14:502.33

DOI <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.2.39>

Т. М. БЕЗВЕРХНЮК

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри національної безпеки та управління суспільним розвитком
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
ORCID: 0000-0002-2567-8729

І. Б. АЗАРОВА

доктор технічних наук,
доцент кафедри національної безпеки та управління суспільним розвитком
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
ORCID ID: 0000-0002-9332-5124

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ І ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті, на основі системного аналізу взаємодії і суперечностей планувальних документів щодо реалізації державної регіональної політики та актуальних законодавчих змін в регулюванні містобудівної діяльності визначено проблемні питання, що потребують вирішення для забезпечення розроблення й практичного втілення планів відновлення й розвитку територіальних громад.

На основі аналізу законодавства щодо діючої системи планувальних документів з реалізації Державної регіональної політики встановлено певну неузгодженість планувальних документів щодо відновлення територій територіальних громад, зокрема План відновлення та розвитку і Програма комплексного відновлення. Їх узгодження потребує вирішення наступних питань: наскільки доцільно мати на місцевому рівні два документи відновлення: програму та план; яким є загальнонаціональний вектор відновлення і як відокремити питання місцевого рівня; координація політики відновлення на місцевому рівні.

Доведено, що найбільш проблематичними питаннями залишається здійсненність планувальних документів з відновлення територій: 1) фінансування проєктів відновлення здійснюється з фонду ліквідації наслідків збройної агресії за наявності Програми комплексного відновлення області (громади), а положення щодо наявності Плану відновлення та розвитку будуть застосовуватися через шість місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні; 2) брак кваліфікованих кадрів та відповідного досвіду написання планувальних документів, особливо на рівні територіальних громад; 3) відсутність розуміння щодо того, хто має визначати об'єкти та поселення/частини поселень, які не будуть відбудовуватись і які для цього варто встановити критерії для прийняття рішень.

Напрямом вирішення поставлених проблем може стати запровадження проєктного підходу до відновлення територій, який узгоджуватиме стратегічне планування відновлення територій з містобудівною діяльністю, на основі якого й будуть реалізовуватися проєкти відновлення територій територіальних громад.

Ключові слова: державна регіональна політика, планування відновлення, територіальні громади, планувальні документи, містобудівна діяльність, проєкти.

T. M. BEZVERKHNIUK

Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Head of the Department of National Security and Social Development Management
State University of Intellectual Technologies and Communication
ORCID: 0000-0002-2567-8729

I. B. AZAROVA

Doctor of Technical Sciences,
Associate Professor at the Department of National Security
and Social Development Management
State University of Intellectual Technologies and Communication
ORCID: 0000-0002-9332-5124

PROBLEM ISSUES OF PLANNING THE RESTORATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES AND REGIONS IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE AND THE CHALLENGES OF MARTIAL STATE

In the article, based on a systematic analysis of interactions and contradictions of planning documents regarding the implementation of state regional policy and current legislative changes in the regulation of urban planning activities, problematic issues are identified that need to be resolved to ensure the development and practical implementation of plans for the recovery and development of territorial communities.

Based on the analysis of the legislation regarding the current system of planning documents for the implementation of the State Regional Policy, a certain inconsistency of the planning documents regarding the restoration of the territories of territorial communities, in particular the Restoration and Development Plan and the Integrated Restoration Program, was established. Their coordination requires solving the following questions: how appropriate is it to have two recovery documents at the local level: a program and a plan; what is the national vector of recovery and how to separate local level issues; coordination of recovery policy at the local level.

It has been proven that the most problematic issues remain the feasibility of planning documents for the restoration of territories: 1) financing of restoration projects is carried out from the fund for liquidation of the consequences of armed aggression in the presence of the Program for the Comprehensive Restoration of the Region (Community), and the provisions regarding the existence of the Restoration and Development Plan will be applied six months after termination or cancellation of martial law in Ukraine; 2) lack of qualified personnel and relevant experience in writing planning documents, especially at the level of territorial communities; 3) lack of understanding about who should determine the objects and settlements/parts of settlements that will not be rebuilt and what criteria should be established for decision-making.

The direction of solving the problems can be the introduction of a project approach to the restoration of territories, which will coordinate the strategic planning of the restoration of territories with urban planning activities, on the basis of which the projects of the restoration of the territory of territorial communities will be implemented.

Key words: state regional policy, recovery planning, territorial communities, planning documents, urban planning activities, projects.

Постановка проблеми

Основною метою реформи місцевого самоврядування за принципом децентралізації владних повноважень, яка розпочалася у 2014 році, є забезпечення збалансованого підходу до розвитку та посилення спроможності громад і регіонів. Новий виклик для III етапу реформи – це її реалізація в умовах війни з акцентом на євроінтеграцію України та процеси післявоєнної відбудови. Незважаючи на усі складності режиму воєнного стану, Уряд продовжує роботу над системним втіленням реформи, завершальним етапом якої має стати закріплення досягнень децентралізації в Конституції України.

7 листопада 2023 року на Міжнародній конференції «Реформа децентралізації: дорожня карта» Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури презентувало Дорожню карту реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [14]. Основним лейтмотивом Дорожньої карти є створення умов для становлення спроможної, багатой, інклюзивної, прозорої та інтегрованої територіальної громади.

Відбудова, відновлення, розвиток регіонів і громад, розробка планів і пріоритетних сфер відновлення – це питання, які зараз відпрацьовуються Урядом та активно обговорюються як на рівні експертного середовища, так і в громадській сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різні аспекти діяльності територіальних громад та напрями їх забезпечення висвітлено у наукових працях В. Бабаєва, В. Борщевського, І. Грищенко, Т. Губи, Т. Лукері, Є. Матвєєва, В. Новика, В. Негоди, С. Хруща та багатьох інших. Серед дослідників стратегічного планування розвитку територій слід відзначити таких українських вчених як О. Берданова, Б. Беззубко, В. Вакуленко, Г. Васильченко, З. Герасимчук, О. Карий, В. Мамонова, О. Карлова, І. Парасюк, А. Ткачук та деяких інших.

За програмами європейської підтримки та в рамках виконання проєктів міжнародної технічної допомоги, було розроблено низку посібників та методичних документів щодо планування територіального розвитку, у тому числі комплексного відновлення територій територіальних громад [3]. Питання планування відновлення територіальних громад досліджуються та обговорюються в експертному середовищі відомими науковцями і практиками Ю. Ганущак, Я. Жаліло, І. Коліушко, О. Нижник, І. Парасюк, А. Ткачук, Ю. Третяк.

Погоджуючись з безсумнівною цінністю наукових досліджень учених та експертів, слід зазначити, що в умовах воєнного стану та європейської інтеграції України існує необхідність більш глибокого вивчення сучасних наукових і методологічних підходів до процесу розроблення та практичного втілення планів відновлення й розвитку територіальних громад, враховуючи нюанси існуючої системи регулювання, зокрема, містобудівної діяльності в аспекті актуальних законодавчих змін. Актуальністю зазначеної проблеми й обумовлений вибір теми дослідження.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є системний аналіз взаємодій і суперечностей планувальних документів щодо реалізації державної регіональної політики та актуальних законодавчих змін в регулюванні містобудівної діяльності з обґрунтуванням проблемних питань відновлення територій територіальних громад, що потребують вирішення.

Викладення основного матеріалу дослідження

Сучасна державна регіональна політика, складовою якої є реформа децентралізації, пропонує новий європейський підхід до територіального планування та регіонального розвитку, в основі якого: скоординована система багаторівневого врядування регіонального розвитку за участі центральної, регіональної і місцевої влади та всіх заінтересованих сторін; посилення управлінської спроможності місцевого і регіонального рівнів; принцип територіального підходу та визначення функціональних типів територій; максимальне включення громад і надання їм всіх інструментів для відновлення та розвитку; вдосконалення цифрових інструментів – масштабні оновлення єдиної цифрової системи управління відбудовою DREAM, ключовими користувачами якої стануть територіальні громади.

Законом України «Про засади державної регіональної політики» [8], в якому систематизовано усі рівні документів з реалізації державної регіональної політики: державна стратегія – регіональна стратегія – стратегія розвитку територіальної громади, визначено, що «відновлення регіонів і територій, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України – це комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішню переміщення осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання».

12 травня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» [6], яким введено нове поняття – програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) – документ, який буде визначати основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включати комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України або в якій сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища. Законом передбачається розроблення комплексних планувальних документів, які охоплюють всі сфери життєдіяльності громад та їхнього повоєнного відновлення.

09 липня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [7], який встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України на основі європейських принципів реалізації регіональної політики: співробітництва, паритетності, відкритості, субсидіарності, координації, згуртованості, інклюзивності, інтегрованого розвитку, з акцентом на посилення ролі органів місцевого самоврядування в реалізації державної регіональної політики. Зокрема, ст. 4 Закону наголошено, що у розробленні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики беруть участь асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, агенції регіонального розвитку, створені відповідно до цього Закону, громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи.

Також Законом [7] визначено новий функціональний тип територій – території відновлення – мікрорегіони, територіальні громади, на території яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або території яких зазнали руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій, а також які характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав. Для територій, які постраждали внаслідок збройної агресії, розробляються додаткові документи для регіонів і громад – плани відновлення та розвитку, які розробляються і затверджуються відповідно до цього Закону.

Таким чином, оновлений Закон України «Про засади державної регіональної політики» [8] передбачає зміни у ключових аспектах державної регіональної політики: стратегічному плануванні, фінансуванні, інституційній підтримці та моніторингу регіонального розвитку. З цією метою запроваджується План відновлення та розвитку регіонів, як комплексний документ для відбудови та розвитку регіонів та громад.

На виконання Закону, 18 липня 2023 року Постановою КМУ «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» [10] затверджено Порядок визначення територій відновлення та Порядок розроблення, реалізації та моніторингу плану відновлення та розвитку регіонів і планів відновлення та розвитку територіальних громад. Відповідно до Постанови, проєкт плану відновлення та розвитку територіальної громади розробляють на основі програми комплексного відновлення, що розробляється відповідно до Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» [6]. Таким чином, Програма є необхідною для підготовки Плану відновлення. Але, згідно з законом «Про регулювання містобудівної діяльності» [12], Програма комплексного відновлення не є обов'язковою.

У результаті на сьогодні діють два закони, що суперечать один одному. А загалом, на думку експертів [13], відбувається певний каламбур із системою планувальних документів щодо реалізації Державної регіональної політики (табл. 1).

Таблиця 1

Неузгодженість планувальних документів щодо відновлення територій*

План відновлення та розвитку	Програма комплексного відновлення
Документ належить до системи планувальних документів Державної регіональної політики.	Документ не належить до системи планувальних документів, в т. ч. містобудівної.
Передбачено обов'язковість розроблення та затвердження для територій відновлення	Рішення про розроблення самостійно приймає на обласному рівні – голова ОДА, на місцевому – виконком ради
Встановлено чіткі строки реалізації – до 31 грудня 2027 р.	Не визначено строк реалізації
Розробляється з урахуванням комплексного підходу для всієї території регіону (громади)	Передбачено розроблення документу для певної частини області (громади), при цьому не визначено критерії та умов для визначення такої «частини»
Взаємоузгодженість планів відновлення на всіх рівнях (державо-регіон-громада) та з планувальними документами	Не передбачено розроблення Програми на національному рівні, відсутній зв'язок Програми комплексного відновлення громади із Програмою комплексного відновлення відповідної області. Не узгоджується з іншими планувальними документами
Структура документу: - завдання і заходи з відновлення та розвитку; - прогнозована потреба та можливі джерела фінансування; - індикатори виконання завдань і заходів, та їх прогнозні значення; - перелік проєктів регіонального (місцевого) розвитку	Структура документу: - загальний опис області (громади); - інформація про наявність містобудівної документації, стратегії; - аналіз негативних впливів; - аналіз ресурсів; - інформація щодо необхідності підготовки території до відновлення та технічної можливості, економічної доцільності відновлення населених пунктів; - обґрунтовані пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, щодо зміни функціонального призначення території, перенесення об'єктів, змін до містобудівної документації; - попередній фінансово-економічний розрахунок заходів та пропозиції щодо джерел фінансування; - план реалізації (включає перелік та зміст заходів, їх відповідальних виконавців, строки та індикатори реалізації)

*Джерело: сформовано авторами на основі [8; 10; 12; 13]

Отже, ключовими і проблемними питаннями відновлення територій на сьогодні є [2]:

- наскільки доцільно мати на місцевому рівні два документи відновлення: програму та план?
- від якого документу можна відмовитись і який зміст має покладатись у такий документ?
- яким є загальнонаціональний вектор відновлення і як розмежувати питання національного і місцевого рівня?
- координація політики відновлення на місцевому рівні.

Важливо наголосити, що Урядом вирішується питання методичного забезпечення місцевого самоврядування матеріалами з питань відновлення громад. Зокрема, профільним міністерством в рамках проєкту USAID DOBRE, підготовлена Методика розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади [3]. У посібнику розкрито питання змісту Програми та вихідні дані, які необхідно враховувати при її розробленні, передумови та послідовність дій для її розроблення, взаємодія з громадськістю. На думку авторів методики, Програма комплексного відновлення є передумовою залучення інвестицій та отримання міжнародної / державної допомоги для планування і реалізації конкретних заходів з відновлення та розвитку територіальних громад.

18 квітня 2024 року робочою групою Мінінфраструктури був презентований оновлений текст законопроекту «Про засади відновлення України» [4], який враховує досвід відновлення в умовах війни, а також всі важливі і актуальні аспекти впровадження проєктів на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях.

У представленому для обговорення документі визначено поняття відновлення, перелік об'єктів і суб'єктів відновлення, джерела фінансування та обов'язковість використання державної цифрової екосистеми DREAM.

Незважаючи на вищезазначені дії Уряду, залишаються проблематичними наступні питання здійсненності планувальних документів з відновлення територій:

1) відповідно до Постанови КМУ [11] фінансування проектів відновлення здійснюється з фонду ліквідації наслідків збройної агресії за наявності Програми комплексного відновлення області (громади), а положення щодо наявності Плану відновлення та розвитку будуть застосовуватися через шість місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні. При цьому Постановою КМУ 2024 року [5] з фонду ліквідації наслідків збройної агресії виділено Мінінфраструктурі на нову бюджетну програму для надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії та Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури на нову бюджетну програму для будівництва та відновлення об'єктів інфраструктури, житлового та громадського призначення, громадських будинків та споруд. У рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України в 2024 році [1] будуть реалізуватися 66 проектів, які спрямовані на відновлення соціальної інфраструктури та об'єктів житлово-комунального господарства в регіонах, що зазнали негативного впливу військової агресії росії;

2) брак кваліфікованих кадрів та відповідного досвіду написання планувальних документів, особливо на рівні територіальних громад;

3) незважаючи на наявність Методичних рекомендацій [9] досі відсутнє розуміння щодо того, хто має визначати об'єкти та поселення/частини поселень, які не будуть відбудовуватись і які для цього варто встановити критерії для прийняття рішень.

Ключовим питанням, над яким зараз працює Уряд, є комплексне планування, яке інтегрує актуалізовану Державну стратегію регіонального розвитку до 2027 року, План відновлення та розвитку регіонів, Програми комплексного розвитку громад, а також секторальні стратегії. Після затвердження переліку територіальних громад, які буде віднесено до територій відновлення, розпочнеться процес розробки планів відновлення та розвитку регіонів. Перелік територій відновлення буде включено до оновленої Державної стратегії регіонального розвитку. Крім цього, спільно з Єврокомісією розробляється «Український план» – дорожня карта зі структурних реформ та інвестиційних проектів, які Україна планує реалізувати теж до 2027 року. Основне завдання – повна синхронізація інструментів Державної регіональної політики з інструментами, що є в Європейському Союзі.

Висновки

В результаті проведеного дослідження був виявлений ряд істотних суперечностей у нормативних та законодавчих документах, що регулюють стратегічне планування та містобудівну діяльність щодо відновлення територій територіальних громад. Створювана система планування відновлення територій поки що не передбачує конкретних заходів із реалізації розроблених планів, у тому числі – в сфері містобудівної діяльності; також залишаються відкритими багато питань щодо фінансування заходів з відновлення, їхнього кадрового, методичного та ресурсного забезпечення.

Напрямом вирішення поставлених проблем може стати запровадження проектного підходу до відновлення територій, який узгоджуватиме стратегічне планування відновлення територій з містобудівною діяльністю, на основі якого й будуть реалізовуватися проекти відновлення територій територіальних громад. Також важливим кроком на шляху вирішення актуальних питань відновлення має стати залучення широкого кола експертів, інвесторів та громадськості до процесів відновлення на всіх етапах та рівнях.

Список використаної літератури

1. Затверджено фінансування 66 проектів відновлення в регіонах. *Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України*. 21.02.2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35327.html> (дата звернення: 17.04.2024).

2. Лукеря Т. Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати. *Портал «Децентралізація»*. 04.09.2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17127> (дата звернення: 14.04.2024).

3. Методика розроблення програми комплексного відновлення території територіальної громади. *Портал «Децентралізація»*. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/885/Методика_ПКВ.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

4. Мінінфраструктури: Робоча група обговорила напрацювання законопроекту про засади відновлення України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mininfrastruktury-roboccha-grupa-obhovoryla-napratsiuvannia-zakonoproektu-pro-zasady-vidnovlennia-ukrainy> (дата звернення: 21.04.2024).

5. Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2024 № 247. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності: Закон України від 12.05.2022 № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій. Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

8. Про засади державної регіональної політики: Закон України в ред. від 21.07.2023 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

9. Про затвердження методичних рекомендації щодо пріоритезації проектів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 20.10.2023 № 964. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2355.html> (дата звернення: 17.04.2024).

10. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023. №731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#n36> (дата звернення: 14.03.2024).

11. Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.02.2023 № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30> (дата звернення: 27.03.2024).

12. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI в ред. від 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 22.03.2024).

13. Що не так з плануванням відновлення і розвитку територій під час війни? Замітки з круглого столу проекту «UA-EU: Згуртованість і Розвиток». Портал «Децентралізація». 17.11.2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17462> (дата звернення: 14.04.2024).

14. 7 листопада – міжнародна конференція «Реформа децентралізації: дорожня карта» – онлайн-трансляція. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17358> (дата звернення: 27.03.2024).

References

1. Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine (2024). *Zatverdzheno finansuvannya 66 proyektiv vidnovlennya v rehionakh* [Financing of 66 reconstruction projects in the regions has been approved]. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35327.html> (date of application: 17.04.2024).

2. Lukerya T. (2023). *Shcho zaraz vidbuvayet'sya z derzhavnoyu politykoyu vidnovlennya hromad i yaki pytannya treba vrakhuvaty* [What is happening now with the state policy of community restoration and what issues should be taken into account]. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17127> (date of application: 14.04.2024).

3. "Decentralization" portal (2024). *Metodyka rozroblennya prohramy kompleksnoho vidnovlennya terytoriyi terytorial'noyi hromady* [Methodology for the development of a comprehensive restoration program of the territory of the territorial community]. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/885/Методика_ПКВ.pdf (date of application: 15.04.2024).

4. Government portal (2024). *Mininfrastruktury: Robocha hrupa obhovoryla napratsyuvannya zakonoproektu pro zasady vidnovlennya Ukrayiny* [Ministry of Infrastructure: The working group discussed the development of the draft law on the principles of the restoration of Ukraine]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mininfrastruktury-robocha-hrupa-obhovoryla-napratsyuvannya-zakonoproektu-pro-zasady-vidnovlennia-ukrainy> (date of application: 21.04.2024).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024). *Pro vydilennya koshtiv z fondu likvidatsiyi naslidkiv zbroynoyi ahresiyi: Postanova vid 05.03.2024 № 247* [On the allocation of funds from the fund for the liquidation of the consequences of armed aggression: Resolution No. 247 dated 05.03.2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2024-%D0%BF#Text> (date of application: 21.04.2024).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). *Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrayiny shchodo pershocherhovykh zakhodiv reformuvannya sfery mistobudivnoyi diyal'nosti: Zakon Ukrayiny vid 12.05.2022 № 2254-IX* [On the introduction of changes to some laws of Ukraine regarding the priority measures of reforming the sphere of urban planning activity: Law of Ukraine dated 05/12/2022 No. 2254-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> (date of application: 11.03.2024).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). *Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo zasad derzhavnoyi rehional'noyi polityky ta polityky vidnovlennya rehioniv i terytoriy. Zakon Ukrayiny vid 09.07.2022 № 2389-IX* [On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of the state regional policy and the policy of restoration of regions and territories. Law of Ukraine dated 07/09/2022 No. 2389-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (date of application: 14.03.2024).

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2023). *Pro zasady derzhavnoyi rehional'noyi polityky: Zakon Ukrayiny v red. vid 21.07.2023 № 156-VIII* [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine in ed. dated 07/21/2023 No. 156-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (date of application: 11.03.2024).

9. Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine (2023). Pro zatverdzhennya metodychnykh rekomendatsiyi shchodo priorityzatsiyi proektiv likvidatsiyi naslidkiv, sprychynenykh zbroynoyu ahresiyeyu Rosiys'koyi Federatsiyi proty Ukrainy: Nakaz vid 20.10.2023 № 964 [On the approval of methodological recommendations regarding the prioritization of projects to eliminate the consequences caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine: Order dated 10/20/2023 No. 964]. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2355.html> (date of application: 17.04.2024).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). Pro zatverdzhennya poryadkiv z pytan' vidnovlennya ta rozvytku rehioniv i terytorial'nykh hromad: Postanova vid 18.07.2023. №731 [On the approval of procedures for the restoration and development of regions and territorial communities: Resolution of 07/18/2023. No. 731]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#n36> (date of application: 14.03.2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). Pro zatverdzhennya Poryadku vykorystannya koshtiv fondu likvidatsiyi naslidkiv zbroynoyi ahresiyi: Postanova vid 10.02.2023 № 118 [On the approval of the Procedure for the use of funds of the Fund for the Liquidation of the Consequences of Armed Aggression: Resolution No. 118 dated February 10, 2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30> (date of application: 27.03.2024).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2024). Pro rehulyuvannya mistobudivnoyi diyal'nosti: Zakon Ukrainy vid 17.02.2011 № 3038-VI v red. vid 04.01.2024 [On the regulation of urban planning activities: Law of Ukraine dated 02.17.2011 No. 3038-VI in ed. from 04.01.2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (date of application: 22.03.2024).

13. "Decentralization" portal (2023). Shcho ne tak z planuvannyam vidnovlennya i rozvytku terytoriy pid chas viyny? Zamitky z kruhloho stolu proyektu «UA-EU: Z·hurtovanist' i Rozvytok». [What is wrong with the planning of reconstruction and development of territories during the war? Notes from the round table of the "UA-EU: Cohesion and Development" project]. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17462> (date of application: 14.04.2024).

14. "Decentralization" portal (2024). 7 lystopada – mizhnarodna konferentsiya «Reforma detsentralizatsii: dorozhnya karta» – onlayn-translyatsiya. Ministerstvo rozvytku hromad, terytoriy ta infrastruktury Ukrainy [November 7 – international conference "Decentralization reform: road map" – online broadcast. Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine]. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17358> (date of application: 27.03.2024).